

nega gospodarskega uspeha predstavlja važno oviro za napredek poljedelske proizvodnje in odpravo pomanjkljivosti v prehrani.

Vprašanje prehrane v raznih deželah je realno in pereče ter zahteva nujno rešitev. V vseh deželah, kjer obstoje o tem podrobnejši podatki, so ugotovili, da si precejšen del prebivalstva iz najrazličnejših vzrokov ne more nabaviti dovolj živil, ki o njih moderna znanost misli, da so za zdravje in sposobnost za delo potrebna. To ne velja samo za primere, kjer je prehrana tako pomanjkljiva, da ima za posledico avitaminozne bolezni. Tudi marsikje, kjer se nedohranjenost ne pojavlja v tako izraziti obliki, prehrana še nikakor ni zadovoljiva. Milijoni ljudi v vseh delih sveta niso v dovoljni meri deležni zdravja in zmožnosti za delo prav zato, ker niso primerno hranjeni. Škoda, ki jo povzroča slaba prehrana, bodisi zaradi bolezni in slabšega zdravja ljudi, bodisi zaradi slabšega delovnega učinka in stroškov, ki jih povzroča delo za odstranitev škodljivih posledic slabe prehrane, je neprecenljiva. Stroški za izboljšanje prehrane (stroški vzgoje in propagande, znižanje cen živilom, socialni ukrepi itd.) bi bili v primeri s škodo, ki jo povzroča slaba prehrana, minimalni.

Vprašanje prehrane na svetu torej ni preprost problem, ki bi ga lahko rešili, na primer, samo s tem, da bi izboljšali tehniko proizvodnje. To vprašanje je prav tako gospodarsko, kot socialno in posebej še vzgojeslovno. Pri reševanju tega problema je prizadeta vsa organizacija človeške družbe v vseh svojih oblikah, bodisi da gre za proizvodnjo in razporejanje življenjskih potrebščin, bodisi da gre za borbo proti naravnim oviram za izboljšanje prehranbenih razmer.

Literatura:

1. George B. Cressey: Land for 2,4 billion neighbors, august 13, 1952, Washington.
2. W. S. Woytinsky and E. S. Woytinsky: World population and production, trends and outlook; The twentieth century fund, New York 1953.

3. Josué de Castro: Géographie de la faim, Paris 1949.

4. Memo. FAO, july 1953. Vol. 2. N° 7: T. A. Helps solve world food problem.

5. Les hommes et leur nourriture; André Mayer: Alimentation, population et progrès social; Publié sous les auspices de l'Unesco; Paris 1950, str. 5, 22, '23.

6. Les hommes et leur nourriture; Alva Myrdal-Paul Vincent: Sommes nous trop nombreux? Publié sous les auspices de l'Unesco; Paris 1950.

7. Annales de géographie; A. Demangeon: La question du surpeuplement, N° 226—XLVIIe année, 15 Mars 1938.

8. P. Vidal de la Blache: Principes de Géographie humaine; publié d'après les manuscrits de l'auteur, par Emanuel de Martonne, Paris 1922.

9. Land for Tomorrow, the underdeveloped world by Dudley Stamp, Bloomington 1952.

10. FAO Nutritional studies: Calorie requirements, Washington 1950.

11. United Nations: department of economic affairs: Economic Report—Salient features of the world economic situation 1945—1947; Lake Success, january 1948, New York.

12. Alimentation. Rapport définitif du Comité mixte de la Société des Nations: L'Alimentation dans ses rapports avec l'hygiène, l'agriculture et la politique économique, Genève, le 14 août 1937.

13. Les hommes et leur nourriture; Aldous Huxley: La double crise; John Russel: Pour sortir de l'impasse — Le problème de l'Inde, str. 44.

14. E. John Russel: »India's peoples and their food«; Geography 1952/3.

15. United Nations Review, december 1954, Volume 1, Number 6; Rajkumari Amrit Kaur: Real hope for tens of millions, str. 8.

16. Report of the Council of FAO, thirteenth session, fourteenth session, 12—16 november 1951, 7 december, 1951.

Darko Radinja:

Industrija nafte v Romuniji

Romunija, za Sovjetsko zvezo drugi evropski producent nafte, je v letu 1936 dosegla četrto mesto na svetu. Odtlej je črpanje nafte v Romuniji vedno bolj nazadovalo in ob koncu druge svetovne vojne zdrknilo na najnižjo stopnjo. Povojna doba je prinesla v ta podkarpatska naftna polja velik preobrat, črpanje nafte se je od leta do leta stopnjevalo, produkcija stalno narašča in je dosegla 1954. leta proizvodnjo, ki je večja kot kdajkoli. Ta vzpon dokazujejo tudi naslednje številke:

Leta 1936	—	8,704.000 ton
1937	—	7,153.000 ton
1939	—	6,240.000 ton
1940	—	5,900.000 ton
1941	—	5,453.000 ton

1943	—	5,273.000 ton
1944	—	3,505.000 ton
1948	—	3,900.000 ton
1949	—	4,250.000 ton
1950	—	5,460.000 ton
1951	—	6,600.000 ton
1952	—	8,200.000 ton
1953	—	9,300.000 ton
1954	—	9,670.000 ton

Skušajmo nekoliko osvetliti vzroke kolebanja te produkcije, zlasti predvino nazadovanje in novi dvig produkcije v povojni dobi.

Brez dvoma so v tem kolebanju produkcije nafte v Romuniji zrcalijo nekatere splošne politično-go-

spodarske poteze v veliko večji meri, kakor pa poteze, ki so značilne za razmere v Romuniji sami.

Pred prvo svetovno vojno je bilo pridobivanje nafte v Romuniji v rokah tujega kapitala. Sprva, do leta 1918, v nemških, kasneje v angleško-francoskih in deloma tudi mizozemskih ter ameriških rokah. Na angleške in nizozemsko-angleške družbe sta odpadli dve tretjini produkcije. Od tega je samo na Astro Romano, iz koncerna Royal Dutch-Shell, odpadlo 25% produkcije. Ker so tuje družbe stremele za čim večjimi dobički, so črpali nafto le na najugodnejših mestih, zlasti v okolici Ploestija. Prvo nihanje v sicer počasnem, toda zanesljivem naraščanju produkcije je prinesla svetovna gospodarska kriza. Posledice so se pokazale tudi v samem načinu eksploatacije. Raziskovalna dela so bila v tem času znatno omejena, s čimer je prišel še bolj do izraza »kolonialni« način izkoriščanja naftnih polj. Hkrati je kriza pospešila iskanje novih, še cenejših naftnih virov drugje po svetu, zlasti na bližnjem Vzhodu, kar seveda ni ostalo brez posledic za romunska naftna ležišča.

V drugi svetovni vojni so romunska naftna polja prevzeli Nemci. Njihovo izkoriščanje je bilo v okviru vojnega gospodarstva še pogubnejše. Dolžina raziskovalnih vrtin se je n. pr. zmanjšala od nekaj nad 400.000 m v letu 1934, na 235.000 m v letu 1942. Nemci so med okupacijo načrpali povprečno nekaj nad 5 milijonov ton nafte letno. Odprtine vrtin so često povečavali in širili ter tako pospeševali dotok nafte, kar pa je imelo za posledico izgubo večjih količin plina in s tem tudi tiste nafte, ki jo kvišku potiska plin.

Leta 1944 so po umiku Nemcev predvojne tuje družbe ponovno prevzele svoje stare koncesije in v marsičem nadaljevale dotedanji način izkoriščanja naftnih polj, ne da bi pri tem — v glavnem zaradi bojazni pred podržavljenjem — vlagale novih investicij, potrebnih za izboljšanje položaja. Posledica tega in pa nemške okupacije se kažejo v izrednem padcu produkcije v letih 1944 do 1948.

V te hrazmerah je v resnici tudi prišlo v Romuniji do podržavljenja naftnih polj in naftne industrije. Dediščina res ni bila razveseljiva, zmožljivost rafinerij je znašala n. pr. le 50% v primerjavi s predvojno kapaciteto. Za obnovo naftnih polj država ni imela sredstev, zlasti je primanjkovalo tehnične opreme in strokovnjakov. Posledice so se pokazale, ne toliko pri samem črpanju nafte, temveč zlasti pri njeni predelavi. Nazadovanje se je posebno poznalo pri samem krakiranju nafte.

Ni čuda, da so take razmere priklicale v življenje nove, tokrat sovjetsko-romunske petrolejske družbe. Prva družba, Sovrompetrol, ki je bila ustanovljena sičér že leta 1945, je začelo izkoriščati naftna polja, ki so ostala izven koncesij tujih družb. Zlasti pa je družba zaživela po podržavljenju, oziroma po umiku tujih petrolejskih družb. Poleg kapitala je nudila predvsem tehnična sredstva in tehnično osebje. Druga mešana družba, Sovromutilajpetrol, je še pomembnejša. Ustanovljena je bila 1948. leta z namenom, da osnuje industrijo, ki bo oskrbovala naprave za črpanje, predelavo in prevoz nafte.

Vsaka od obeh držav je vložila polovico kapitala, poleg tega je SZ nudila pomoč v tehničnih sredstvih ter strokovnjakih, zato pa je imela pravico izbire pri produkciji.

Obe družbi sta polagoma obnovili naftna polja, njihovo izkoriščanje ter predelavo nafte, hkrati pa bistveno pripomogli tudi k preusmeritvi tržišča. V letu 1949 je n. pr. znašala skupna dolžina raziskovalnih vrtin že 480.000 m, v letu 1950 pa celo 610.000 m. Poleg tega so raziskovalna dela razširili na celotno obrobje Karpatov. Da bi zvečali produkcijo in obenem razbremenili že precej izčrpana naftna polja okrog Ploestija, ki so bila zlasti med vojno roparsko izkoriščana, so navrtali naftonosne plasti okrog Bacaoua v Moldaviji. Posebno pomembno za to dobo je dejstvo, da se povojni razvoj ni omejil samo na črpanje nafte, temveč tudi na njeno predelavo in da je hkrati s povečano produkcijo in rafinerijami rastla tudi industrija, ki omogoča črpanje, predelavo in prevoz nafte. Ta industrija, ki se razvija v Ploestiju, Bukarešti (in Stalingradu) danes povsem zadošča domačim potrebam in se usmerja celo v izvoz. Romunija je n. pr. leta 1951 izdelke te industrije razstavljala že na mednarodnih velesejnih.

V zadnjih petih letih je nafta v romunskem izvozu ponovno med najpomembnejšimi postavkami. Izvoz je usmerjen predvsem v sosednje države (Sovjetsko zvezo, Češkoslovaško, Poljsko, Bolgarijo), produkcija stalno raste, 1953. leta je dosegla že 9 milijonov ton, kar je kot kdajkoli. V zadnjih letih je povprečni letni porast produkcije pribl. $\frac{1}{4}$ milijona ton. Zanimivo pri tem je dejstvo, da sta bili obe sovjetsko-romunski družbi lani (1954. leta) ukinjeni. Hkrati je prišlo tudi do delne preusmeritve v izvoz. Romunska nafta se je namreč po dolgem premoru ponovno pojavila tudi na zahodnoevropskem trgu.

V povojnem gospodarstvu Romunije je nafta še toliko bolj pomembna, ker pomeni v marsičem sredstvo z modernizacijo kmetijstva in za razvoj industrije. Hkrati pa igra romunska nafta, in to je najpomembnejše, važno vlogo tudi v okviru vzhodnoevropskih držav in posebej Sovjetske zveze. Temu se ima Romunija v glavnem tudi zahvaliti za tolikšen vzpon v povojnem razvoju naftne industrije. Za Sovjetsko zvezo je namreč značilno, da v deželah, ki so pod njenim vplivom, mrzlično raziskuje ter posredno ali neposredno izkorišča tamkajšnja naftna ležišča.

Nekaj podobnega je bilo v medvojnem in povojnem času s panonskimi naftnimi polji, posebno velja to za Avstrijo in Madžarsko, pa deloma tudi za Jugoslavijo in Češko. Vojno gospodarstvo Nemčije je terjalo čim večjo samostojnost tudi glede preskrbe z nafto. Zato je podrobnemu raziskovanju toda skromnim uspehom v Nemčiji sami (produkcija v vojnih letih je bilo od 500.000 ton do 1 milijona) sledilo mrzlično iskanje in črpanje nafte v tistih delih Evrope, ki jih je zasedla. Tokrat so panonska naftna polja prvič dobila večjo veljavo. Izkoriščanje teh pa se je nadaljevalo in

stopnjevalo tudi s sovjetsko zasedbo teh dežel, posebno velja to za Avstrijo, kjer je letna produkcija že presegla milijon ton.

»Naftni val« je v povojnem času zajel tudi ostale evropske države. Domala v vseh so ugotovili naftna ležišča, povečini sicer skromna, kljub temu pa vredna vse pozornosti, ker pomenijo za vsako od teh držav koristno dopolnilo energetskih virov. Med državami, ki v povojnem času rapidno večajo produkcijo, so predvsem vzhodnoevropske, a tudi Jugoslavija. Med zahodnoevropskimi državami narašča pomen pridobivanja nafte predvsem v Franciji (1952. leta že nad 300.000 ton), pa še tu ovirajo proizvodnjo tuje petrolejske družbe. Še slabše je v Italiji, čeprav je tu nafta spričo siromašnosti energetskih virov toliko pomembnejša. Vmešavanje ameriških petrolejskih družb je tu še bolj očitno. Saj gre na ta račun počasnejši razvoj produkcije nafte v zahodnoevropskih državah. Na splošno

namreč velja, da nudijo paleogeografske razmere Evrope vendarle številnejša, čeprav morda skromnejša naftna ležišča, kot pa se je še nedavno mislilo. In to ob vznožju starih ali mladih gorstev, oziroma v obrobni delih nekdanjih morskih kadunj.

Produkcija nafte v evropskih državah — brez Romunije in SZ — znaša od leta 1950 dalje nad 5 milijonov ton letno (Avstrija, Madžarska, Francija, Nizozemska, Jugoslavija, Poljska, Anglija, Češka). Ta produkcija hitreje narašča kot v Romuniji. Zato kljub rekordni proizvodnji v tej deželi pomen romunske nafte ne more imeti v Evropi več tiste veljave kot pred vojno. Še manj moremo seveda govoriti o njeni nekdanji vlogi v svetovni proizvodnji, saj se danes ne uvršča več med prvo desetorico producentov. Zato pa je morda pomembnejše naraščanje produkcije nafte v vsej Evropi, zlasti glede na njene potrebe oziroma potrošnjo.

Mavricij Zgonik:

O uporabi zemljevida v šoli in doma

Eden izmed pogojev za uspešno osvajanje zemljepisnih pojmov, pojavov in dejstev je čim izdatnejše uporabljanje karte. Zemljevid je najpotrebnejše učilo doma in v šoli.

Učenci in dijaki si z veseljem nabavljajo zemljevide in atlante. Ne samo to! Veliko rišemo in skiciramo na tablo ali v zvezke, učenci prerisavajo zemljepisne pojme in objekte doma, delajo si v zmanjšanem in povečanem merilu skice in slike za domače vaje. Vsi se zavedamo važnosti ponazarjanja in ga pogosto uporabljamo. In vendar, kako često se nam dogaja, da žanjemo kljub vsemu temu le skromen uspeh!

Kolikokrat slišimo od staršev in drugih vzgojiteljev koliko časa presedijo njihovi otroci pri zemljepisni knjigi. Zagotavljajo nam, da se učijo zemljepisne stvarine ob zemljevidu ozir. atlantu, kako pozno zvečer izvršujejo zemljepisne naloge v skiciranju in podobno. Učitelj se zaveda, da je v šoli razlagal po metodi sodobnega geografskega pouka. In kljub temu so uspehi večkrat skromni. Kaj je temu vzrok?

Med drugimi vzroki vidim razlog tudi v tem, da se dijaki ne znajo pravilno učiti, posebno pa da ne znajo pravilno uporabljati zemljepisnih kart in atlantov. Tudi mi sami, njihovi učitelji, jih pogosto ne znamo navajati na to. Zato hočem v nadaljnjih odstavkih govoriti tudi o uporabi zemljevida v šoli in doma.

1. Na splošno moremo reči, da sta atlas ozir. karta priljubljeni učili. Učenec si jo rad kupi in ogleduje. Veliko časa presedi pri njej. In vendar, koliko nas je, ki bi znali tudi pravilno uporabljati karto? Da pa mora iti učenje in memoriranje geografskih pojmov in dejstev paralelno z osvajanjem njihovih predstav in površini in prostoru, torej paralelno z uporabo karte, ni treba posebej poudarjati. Poglejmo si to le nekoliko natančneje!

Razumljivo je, da mora sloneti gospodarsko-kulturni del geografije, posebno kar se tiče regionalne, na pravilnem dožemanju in razumevanju naravnih pogojev, torej na pokrajinskem okviru. Vtise o značaju pokrajine ali regije pa sprejemamo z zemljevida često zelo površno in nepopolno. Naravnih značilnosti iz kompleksnega in genetičnega vidika ne vidimo. To je zato, ker na zemljevidu iščemo in vidimo premnogokrat le tiskana imena in napise. Sicer opazim na karti različno lestvico barv od temnozeleno do temnorjave, od svetlo-modre do temnomodre, kar kaže na različno visok svet in različno globino voda. Povprečen učenec pogosto ne vidi več kot to. Ne gleda, kakšne oblike so vzpetine, ne spremlja in ne ugotavlja genetično teka rek in njihove karakteristike. Ni navajen, da bi primerjal posamezne dele regije. Kompleksno gledanje na karto mu je nepoznano. Ne ugotavlja medsebojne zavisnosti in lege raznih geografskih predmetov. Vse to so velike pomanjkljivosti.

Mnenja sem, da se te svoje površnosti niti sam ne zaveda. Da, celo prepričan je, da zemljepisno snov obvlada. V šoli pa potem pokaže, razumljivo pred zemljevidom, svoje neznanje. Vse njegovo »znanje« ga pusti na cedilu, ker temelji njegova geografska predstava na površnem in mehničnem opazovanju in ker pokrajine ozir, geografske enote ni gledal na karti kompleksno in genetično, torej v medsebojni zavisnosti vzročnosti.

2. Pred zemljevidom često tudi nima nobene prave orientacije. Mogoče je karta narisana v drugačnem merilu, napisi geografskih predmetov stojijo v drugačni razporeditvi, kakor jih je gledal doma v svojem atlantu, in potem se v šoli pred stenskim zemljevidom seveda ne znajde več. Dogodi se, da ne najde niti najbolj znane pokrajine, rek, gorovja, naselja, proge itd. Tu je ravno problem.